והלא מותרו חוזר ושמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר כל היכא דמותרו חוזר לא קבע דתנן[א] [א]הנוטל זיתים מן המעטן טובל אחת אחת במלח ואוכל ואם טבל ונתן לפניו [ב]עשרה חייב ר"א אומר מן המעטן טהור חייב מן המעטן טמא פטור מפני שהוא מחזיר את המותר והוינן בה מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא וא"ר אבהו רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי מהדר ליה סיפא במעטן טמא וגברא טמא דמצי מהדר ליה מתניתין נמי במוקצה טהור וגברא טמא דלא מצי מהדר ליה והלא מוחזרין ועומדין הן אלא אמר רב שימי בר אשי ר"א קא אמרת רבי אליעזר לטעמיה דאמר תרומה קבעה וכ"ש שבת דתנן[ג] פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן ר"א אוסר לאכול מהן עראי [ב]וחכמים מתירין ת"ש מסיפא וחכ"א עד שירשום ויאמר מכאן ועד כאן טעמא דע"ש בשביעית דלאו בר עשורי הוא הא בשאר שני שבוע דבני עשורי נינהו אסורים מ"ט לאו משום דשבת קבעה לא שאני התם כיון דאמר מכאן ועד כאן אני אוכל למחר קבע ליה אי הכי מאי אריא שבת אפילו בחול נמי הא קמ"ל [ד]דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן ורמינהי [ה]היה אוכל באשכול ונכנס מגנה לחצר ר"א אומר יגמור רבי יהושע אומר [ג]לא יגמור חשכה בלילי שבת ר"א אומר יגמור ר' יהושע אומר [ד]לא יגמור [ו]התם כדקתני טעמא ר' נתן אומר לא כשאמר ר"א יגמור בחצר יגמור אלא יוצא חוץ לחצר ויגמור ולא כשאמר (א) ר"א יגמור בשבת יגמור אלא ממתין למוצאי שבת ויגמור כי אתא רבין א"ר יוחנן [ה]אחד שבת ואחד תרומה ואחד חצר ואחד מקח כולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתן שבת לאפוקי מדהלל דתניא [ז]המעמר פירות ממקום למקום [ח]לקצור וקדש עליהן היום א"ר יהודה הלל לעצמו אוסר חצר

הדרן עלך המביא

רש"י

והלא מותרו חוזר. היכי מלית למימר דקביעותא משום דבורא הוא והלא אפי' נוטל הרבה מן הטבל בחול ונותן לפניו דמחזי דקביע ליה באכילה מרובה אם דבר הראוי להחזיר המותר אחר אכילתו למקום שנטלו משם הא שמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר לא קבע בנטילה קמייתא וכל שכן בדבורא בלא מעשה לא מקבע: **מעטן.** כלי גדול שעוברין בו את הזיתים כדי שיתחממו ויתבשל שמנן בתוכן ויהא נוח להוציאו בבית הבד: **טובל אחת אחת במלח ואוכל.** בלא מעשר ולא אמרינן טבולן במלח משוי ליה קבע הואיל ואחת אחת אוכלן מיד: **מן המעטן טהור חייב.** לעשר שאין ראוי להחזיר מותרו כדמוקי לה לקמיה בגברא טמא שנטמא במגעו וכשמחזירן מתערבין הטמאים עם הטהורים ומטמא השמן וכיון דאין ראוי להחזיר מותרן ודאי כי שקלינהו מעיקרא אדעתא למיכל לכולהו שקלינהו ושויה אכילת קבע: **מן המעטן טמא פטור.** מפני שראוי להחזיר המותר וכי שקלינהו מעיקרא ברישא אדעתא למיכל פורתא ואהדורי מותר שקל: **מאי שנא רישא.** דאין יכול להחזיר משום דמעטן טהור והא אפשר להיות גם אם האדם טהור: **וא"ר אבהו.** כולה בגברא טמא מתוקמא רישא דמעטן טהור לא מצי למהדר. וא"ת הרי נטמאו זיתי המעטן כשנטל מהן לא טמא אלא מקום מגעו ויכול לסלקן משם: ה"ג **רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי למהדר סיפא בגברא טמא ומעטן טמא דמצי למהדר:** ומשנינן **מתני' נמי.** דקבע בדבוריה במוקצה טהור וגברא טמא עסקינן דלא מצי למהדר מותרו: ופרכינן **והלא מוחזרין ועומדין.** והלא לא נטלן אלא דבורא בעלמא הוא וכיון דכי נטלן ואפשר בחזרה מהניא ליה חזרה ולא מקבע כי לא אפשר בחזרה נמי ולא נטלן אלא דבורא בעלמא אין לך חזרה כזו דאפילו משקל נמי לא שקלינהו: ה"ג **אלא אמר רב שימי בר אשי כו'.** אלא לעולם שבת הוא דקבעה במתני' וכי מסלקת ליה למר זוטרא מסייעתיה דלא לסייעיה לאבוה ממתני' הכי תסלקיה: **ר"א קא אמרת.** מניה מייתית סייעתא דשבת קבעה אף בשלא נגמרה מלאכתן: **ר"א לטעמיה דאמר תרומה קובעת.** דבר שלא נגמרה מלאכתו שאם הגביה תרומתו נאסר לאכילת עראי עד שיפריש שאר מעשרות: **וכ"ש שבת.** דחשיבא אכילתה. אבל רבנן אימא לך כי היכי דפליגי בתרומה פליגי בשבת: **ת"ש מסיפא.** דלא אפלוג רבנן עליה אלא לענין ברירה אבל מודו ליה דדוקא ע"ש בשביעית הא בשאר שני שבוע אסור משום מעשר: **דטבל מוכן הוא כו'.** כדפרי'. והכא לא מצי למפרך והרי מותרו חוזר כדפריך לעיל אליבא דר"א משום דרבנן שמעינן להו דאפילו מותרו חוזר דחיילא עליה קביעותא הלכך איכא למתלי טעמייהו דרבנן במתני' נמי משום דאיהו קבעיה ולא משום שבת: **ורמינהי.** דר"א אדרבי אליעזר: **היה אוכל באשכול.** וסתם אשכול לאו גמר מלאכה היא דסתם ענבים לדריכה קיימי: **ונכנס מגנה.** שלקטם משם ובא לו לחצר: **ר"א אומר יגמור.** אם רצה לגמור בחצר יגמור אכילתו דאין חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו: **רבי יהושע אומר לא יגמור.** קסבר חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו: הכי גרסינן **חשכה לילי שבת רבי אליעזר אומר יגמור.** אם רצה לגמור כי היכי דאמר בחצר אמר בשבת יגמור אכילתו דאין שבת קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו ומתניתין אוקימנא טעמא דר"א דבשאר שני שבוע לא משום דשבת קבעה דמשום דבוריה לא מלינא למימר דהא לרבי אליעזר מותרו חוזר: הכי גרסינן **רבי נתן אומר לא כשאמר רבי אליעזר יגמור בחצר יגמור אלא יצא חוץ לחצר ויגמור ולא כשאמר יגמור בשבת יגמור אלא ימתין כו'.** ותרווייהו אדרבי אליעזר קאי דאית ליה לרבי אליעזר שבת קבעה ומיהו למוצאי שבת יגמור דלא דמיא לתינוקות שטמנו תאנים דתנן בהו לעיל[ט] למוצאי שבת לא יאכלו דהתם לאכילת שבת יחדום הלכך קבעה עלייהו אבל זו לא יחדה לשבת. יש ספרים שהיא כתובה בהם בשבוש וכן גרסינן לה במשנה דמסכת מעשרות דרבי נתן בתוספתא דמעשרות הכי איתמר: **ואחד מקח.** אם מכרן לחבירו קודם גמר מלאכה לא אמרינן אחשבינהו בהכי ואצטריכא ליה לרבי יוחנן לאשמועינן משום דאיכא למאן דאמר קבעה כדלקמן[י]: **שבת.** איצטריך לרבי יוחנן למימר: **לאפוקי מדהלל.** דלית הלכתא כותיה אלא כרבנן דפליגי עליה: **הלל לעצמו.** הלל לבדו אוסר משמע דכל דורו חלוקין עליו:

תוספות

והלא מותרו חוזר. ולרבי אליעזר אפי' נטל הרבה מן הטבל בחול לא הוי קביעות כדמוכח בסמוך בדבר הראוי להחזיר מותר וכל שכן לדבורו אינו קובע:

רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי למהדר. וא"ת והרי נטמאו זיתי המעטן כשנטל מהן וי"ל דלא טמא אלא מקום מגעו ויכול לסלקו מלמעלה שלא יגע באחרים ומ"מ אינו ראוי להחזיר המותר לפי שמתערבים הטהורים עם הטמאים כך פ"ה אי נמי כגון שנטלו בפשוטי כלי עץ או שנתן לו חברו: **והלא** הן מוחזרין ועומדין. דלא נטלן אלא בדבורא בעלמא ואין לך חזרה גדולה מזו דאפי' בראוי להחזיר לא מקבע כ"ש בלא נטל כלל:

אלא אמר רב שימי וכו'. ודאי לר' אליעזר קובע שבת אפילו בלא נגמרה מלאכתו כמו גבי תרומה אבל לרבנן דמתירין גבי תרומה לא ידעינן גבי שבת:

תא שמע מסיפא. דלא פליגי רבנן אלא דוקא בברירה:

[שאני התם כיון דאמר מכאן]. והכא לא שייך למפרך והלא מותרו חוזר דלרבנן לית להו הך סברא [כ] דלעולם מותרו קובע:

(ב) **רבי אליעזר אומר יגמור בשבת** אלא כו'. וא"ת מ"ש מתינוקות שטמנו דלמוצאי שבת לא יאכלו ויש לומר דהתם יחדום לאכילת שבת אבל הכא לא יחדום לשבת כפי' רש"י אי נמי דהתם מיירי בתאנים דנגמרה מלאכתן אבל הכא מיירי באשכול שלא נגמרה מלאכתו:

אחד שבת (ג) אינו קובע וכו' **אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו.** ואם תאמר מאי נפקא מינה כיון דאינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וי"ל דנפקא מינה דקובע אפי' קודם ראיית פני הבית:

שבת לאפוקי מדהלל. ובדין הוא דהו"מ למנקט לאפוקי מדרבי אליעזר דאמר קובע אפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו ומשום הכי לא נקטיה משום דלאו רבותא הוא דבלאו הכי אין הלכה כמותו דשמותי הוא ומ"מ קאמר בסמוך תרומה לאפוקי מדרבי אליעזר דלא אשכח תנא דאמר תרומה קובעת במעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו אלא רבי אליעזר:

מסורת הש"ס

א) מעשרות פ"ד מ"ג, ב) [תיבת עשרה לית' במשנה], ג) מעשרות פ"ב מ"ד, ד) [לעיל לד: וש"נ], ה) תרומות פ"ח מ"ג, ו) [לא יגמור מתניתין דרבי נתן דתניא ר' נתן אומר כו' כצ"ל מהר"מ], ז) תוספתא דמעשרות פ"ג [ושם איתא המעביר ע"ש], ח) [לקליעות הגר"א], ט) [דף לד:], י) [ע"ב], כ) דלעולם אפי' מותרו חוזר קובע כצ"ל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא כשאמר יגמור כצ"ל ותיבות ר' אליעזר נמחק: (ב) תוס' ד"ה ולא כשאמר ר' אליעזר יגמור בשבת יגמור אלא כו' וא"ת כצ"ל: (ג) ד"ה אחד שבת וכו' אינו קובע אלא כצ"ל ותיבות אינו קובע נמחק:

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ה מהל' מעשר הל' יח:
עב ב מיי' שם פ"ג הלכה ד:
עג ג מיי' פ"ד שם הלכה יז [טוש"ע י"ד סי' שלא סעי' לב]:
עד ד מיי' פ"ה שם הלכה (כב) [כ כג טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף קיד]:
עה ה מיי' פ"ג שם הלכה ג [טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף פג]:

רבינו חננאל

ואקשינן אמאי מחייב ר' אליעזר בדבר שלא נגמרה מלאכתו, והלא מה שישאר מכדי אכילתו מחזירו אצל העיקר שנטלו ממנו עד שתגמר מלאכת הכל כאחת, ושמעינן ליה לר' אליעזר דכי האי גוונא לא קבע, דתנן במעשרות פרק ד', הנוטל זיתים מן המעטן טמא פטור מפני שמחזיר את המותר. ואוקימנא לרישא במעטן טהור וגברא טמא, דלא מצי לאהדורי מה שישאר לו מן הזיתים, וסיפא במעטן טמא וגברא טמא, דאכיל מאי דאכיל ומאי דאשתייר ליה מן זיתיא מהדר להו למעטן ולפיכך פטור. ופרקינן מתניתין נמי במעטן טהור וגברא טמא. ואקשינן והלא מתניתין מוחזרין ועומדין הן, כלומר עדיין לא נגע בהן כלל, אלא דיבור בלבד אמר מיכן אני נוטל למחר. אמר רב שימי בר אשי ר' אליעזר לטעמיה דאמר אפילו תרומה קובעת, וכל שכן כשיאמר מיכן אני אוכל למחר, דתנן במעשרות פרק ב', פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן ר' אליעזר אוסר לאכול מהן עראי וחכמים מתירין. ת"ש מסיפא וחכ"א עד שירשום ויאמר כו'. כענין הראשון ופשוטה היא. הנה העמדנו טעמא דר' אליעזר משום דאמר מיכן אני אוכל למחר קבעה לה שבת עילווה. ורמי דר' אליעזר אדר' אליעזר, דתנן בתרומות פרק ח', היה אוכל באשכול ונכנס מגינה לחצר, ר' אליעזר אומר יגמור, ר' יהושע אומר לא יגמור. חשכה בלילי שבת ר' אליעזר אומר יגמור כו'. הנה כיון שהיה אוכל באשכול מערב שבת וחשכה בלילי שבת, כאילו אמר מיכן אני נוטל, כיון שתופס בידו האוכל ואוכל, וא"ר אליעזר יגמור ולא קבעה שבת. ומשנינן התם כדתני ר' נתן בירושלמי [א], דתני ר' נתן לא שאמר ר' אליעזר משום שהתחיל באשכול בהיתר יגמור, אלא שר' אליעזר אומר ימתין עד מוצאי שבת ויגמור, ש"מ אבל בשבת לא, משום דקבעה לה שבת כי האי גוונא. א"ר יוחנן אחד שבת ואחד חצר ואחד תרומה ואחד מקח, כולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו. **שבת** לאפוקי מהלל, דתניא המעביר פירות ממקום למקום וקדש עליהן היום א"ר יהודה הלל עצמו אוסר, ומדקאמר וקדש עליהן היום, שמע מינה דדבר שלא נגמרה מלאכתו [הוא], דאם נגמרה מלאכתו מאי איריא קדשה שבת אפילו בחול נגמרה מלאכתו אסור.

א) שם בפ"ח הלכה ב' והוא תוספתא דתרומות פ"ז.